

Імплементація SPACE-методики при діагностиці економічної безпеки агропромислових підприємств в умовах сучасних викликів

В умовах макроекономічної нестабільності діагностику на противагу процедурам аналізу або оцінки доцільно застосовувати при управлінні складними та системними об'єктами, де є необхідним моніторинг стану об'єкту, розвитку подій та надання комплексної функціонально-структурної характеристики. Це дає стверджувати, що діагностика – це процес отримання, систематизації та відображення інформації про стан об'єкта досліджень [2]. При цьому діагностика агропромислових підприємств – це розпізнавання його кризових явищ на підставі встановлених закономірностей, змін та виявлених залежностей. Таким чином, зростає актуальність дослідження кола питань, пов'язаних із прийняттям рішень у сфері оцінювання підприємницьких структур, розробленням та реалізацією стратегії за методом SPACE.

Циклічна інтерпретація визначає, що матриця стратегічного положення економічної безпеки агропромислових підприємств та оцінки дій (SPACE) розглядається як багаторівневе дослідження зовнішнього середовища та стратегічного потенціалу даних підприємницьких структур, їх взаємодії, для визначення стратегічної орієнтації, на основі якої формується стратегія розвитку системи безпеки, розробляється стратегічний план її забезпечення.

Висловлюємо переконання, що сьогодні для оцінювання стратегічного положення агропромислових підприємств усе частіше використовується SPACE-аналіз. Це – комплексний метод, призначений для оцінювання ситуації та вибору стратегій. Його привабливість пояснюється також і тим, що він дає можливість проаналізувати наявну стратегію організації навіть тоді, коли вона існує у неявному вигляді [1].

В рамках аналітичної діагностики та оцінки агропромислових підприємств за методом SPACE стратегічне становище даних підприємницьких структур визначається на основі двох груп факторів: внутрішнього та зовнішнього становищ. Кожна з цих двох груп факторів складається з багатьох змінних, тому метод SPACE належить до категорії багатокритеріальних методів [3]. Він дає можливість здійснити ідентифікацію, вибір репрезентативної підмножини характеристик діяльності агропромислових підприємств, впорядкувати їх і зважити за ступенем суттєвості для прийняття рішень.

Вважаємо доцільно акцентувати увагу на тому, що методика діагностики та оцінки агропромислових підприємств за методикою SPACE не обмежується побудовою таблиці результатів оцінки ситуації в якій знаходиться дане підприємство. На визначальному етапі отримані результати позначаються на прямокутній системі координат, де кожна половина осей x і y відображає відповідну групу критеріїв (рис. 1).

В таких умовах функціонування, щоб визначити рекомендовану стратегію, потрібно знайти координати точки $P(x, y)$ за формулами:

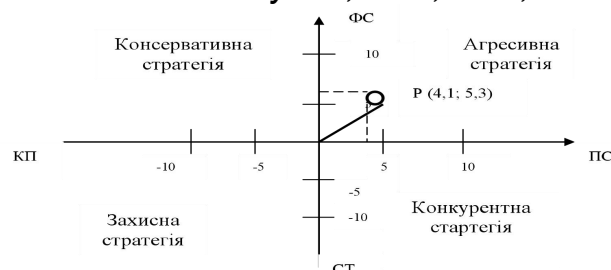
$$x = PC - KP \quad (1)$$

$$y = FC - CT \quad (2)$$

Для типового прикладу розглянемо ТОВ «Агро-Х» та дані координати подамо на рис. 1:

$$x = 7,4 - 3,3 = 4,1;$$

$$y = 9,3 - 4,0 = 5,3.$$

Умовні позначення:

ФС – фінансова сила підприємства; КП – конкурентоспроможність підприємства; ПС – привабливість сектора (галузі); СТ – стабільність сектора (галузі)

Рис. 1. Побудова рекомендованої стратегії за методом SPACE

Аналізуючи систему координат, зображених на рис. 1, потрібно відкласти точку Р (4,1; 5,3) у правому верхньому квадранті. З'єднавши цю точку з початком координат, отримуємо вектор, який вказує на рекомендований вид стратегії.

Отже, згідно з рекомендаціями, отриманими за допомогою методу SPACE, ТОВ «Агро-Х» має дотримуватися агресивної стратегії, тобто намагатися захоплювати нові ринки збуту, збільшувати виробництво, знаходити нових партнерів, дистриб'юторів і клієнтів. Аналіз показує, що становище агропромислового підприємства на ринку дає можливість активно інвестувати кошти у розвиток, намагаючись збільшити свою частку ринку.

Резюмуючи все вище описане зазначаємо, що матриця стратегічного положення та оцінки дій (SPACE) використовується для визначення найвигіднішого стратегічного положення для агропромислового підприємства, а також окремих напрямів її діяльності. Вона є засобом, який допомагає підприємству оцінити в цілому привабливість сфери виробництва, в якій воно діє, а також його здатність конкурувати на ринку. Процес діагностики рівня економічної безпеки агропромислового підприємства є складним багатофакторним завданням, що зводиться до виявлення найбільш значних числових показників рівня економічної безпеки даних підприємницьких структур за функціональними складовими, їх групування та інтеграції.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Вівчар О. І. Управління економічною безпекою підприємств: соціогуманітарні контексти: *монографія*. Тернопіль: ФОП Паляниця В. А., 2018. 474 с.
2. Квасній Л. Г. Безпека економічних агентів в умовах діджиталізації: методологічний базис та прикладні контексти. *Вісник Хмельницького національного університету*. Серія: економічні науки. 2022. №4. С. 247–251.

3. Sharko V., Radchenko O., Budiaiev M. & Tarasenko O. Cloud technologies in business management. *Financial and Credit Activity: Problems of Theory and Practice*. 2021. 4(39). 294–301.

УДК 338

Шейка О. І.
*аспірант Західноукраїнського
національного університету*

Девіантна поведінка як основна компонента соціобезпеки

В умовах посткризового відновлення та динаміки розвитку соціальних процесів зумовлюють активні зрушення в суспільному світогляді. Однак, найбільш помітні зміни відбуваються в індивідуальному світогляді особистості. Дослідження ієрархії впливів на особистість і специфіку їх виявів посідає важливе місце в пошуку багатьох суспільних наук. Для суспільно-наукової думки України дана тематика має особливе значення тому, що на сучасному етапі наше суспільство перебуває на шляху реформації та розбудови нових соціально-економічних відносин.

У контексті даної проблематики, феномен «девіація» – це здатність малих і великих систем, живих організмів та розумних суб'єктів відхилятися від наперед заданих траєкторій розвитку, що було усвідомлено як всезагальна форма ще в часи античності.

В умовах розвитку економічної самодостатності встановлено, що девіація є всезагальною формою існування суб'єктів і систем, то вона розповсюджується і на соціальні макросистеми, що визначають поступ світового прогресу. Інакше кажучи, можливі досить істотні девіації навіть масштабних систем, здатні набувати геосоціального характеру та зачіпати інтереси всього людства. Разом із тим необхідно пам'ятати, що феномен девіантності амбівалентний за своєю природою і може означати як негативні, так і позитивні соціальні зміни.

Слід зазначити, що у своїх наукових працях Н. Смелзер розділив усі девіації на деструктивні та конструктивні. До перших, названих ним іллегальними, він відніс поведінські акції з явними ознаками деструктивності, імморалізму та кримінальності. В цьому ж контексті він згадує ересі, а також ті прояви авангардизму, котрі негативно впливають на соціобезпеку всього суспільного макроорганізму [1]. До конструктивних або легальних девіацій, що носять понаднормативний характер, відносить інноваційні ініціативи, прояви самовідданості, подвижництва, що підтримують відносини солідарності між окремими громадянами та зміцнюють соціально-економічну систему.

Поняття «девіантність» (від пізньолат. *deviatio* – *відхилення* від лат. *de* – *від* + лат. *via* – *дорога*; відхилення від норми, відхилення від основного шляху руху, від правильної лінії). Звичайно до категорії девіантної поведінки відносять правопорушення, злочинність, наркоманію, самогубство тощо.